Universitätsbibliothek Paderborn

Jncipit solemne opus expositionis Euangeliorum dominicalium tocius anni reuerendi magistri Alberti de Padua ordinis frat[rum] heremitaru[m] sancti Augustini

Albertus <de Padua>

Vlme, 1480

In natiuitate domini tertius euangelium introductio Sermonis vndeci.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30888

ſuauitatem conferens ea q̄ in ſcripturis legerat his q̄ circa ſe fcā
videbat legerat em̄ Yſa. Ecce virgo concipiet et pariet filium.
et hoc in ſe completum cernebat. videbat ſe de ſtirpe dauid ortā
in nazareth de ſpirituſancto cōcepiſſe. in Bethleem peperiſſe. q̄
ruȝ oim vt dt glo. i diuerſis ꝓphetis legerat teſtiōnia.

Tercia ps H

Erao ponitur deuota deitat' glorificacō vn̄ dt. reuer
ſi ſunt paſtores. Ezech. i. Animalia ibant et reuerte-
bant. Et nota ꝙ non prius redierunt paſtores ꝙ̄
viderunt: et adorauerunt chriſtum: glorificātes. Ec
cle. 43. Glorificate deū ꝙ̄tumcūꝗ poteſtis: et laudātes deū; ps̄
Laudabo nomen dei cum cantico. et magnificabo eum in laude
Et forte illo eodem cantico quo angeli ꝑmo glorificauerunt de
um: et laudauerunt eum dicentes. . Gloria in altiſſimis deo. ⁊ i
terra pax hominibus bone voluntis. etiam paſtores laudabant
deum venientes cum exultatione. vbi attendendū q̄uo laus an
gelica ſimplici fide et pura mente. etiaȝ in ore reſonabat paſtoꝝ
pſallentium. vt qui primo paſtorales conanebant voces: nunc
āgelicas pronūciant. hec eſt em̄ mutatio dextre excelſi. Deide po
nit exultationē: in omnib9: id eſt ꝓpter omnia glorificabant et
laudabant deum tanꝙ̄ auctoreȝ et opificem oim eoruȝ que au
dierunt: ab āgelis: et viderunt: ꝓpriis oculis in bethleem: ſic
dictū eſt ad illos: in hoc em̄ deum glorificabāt. quia non aliter
inuenerunt ꝙ̄ eis fuerat ab angelis dictū. ps̄. Sicut audiuimuſ
ſic vidimus in ciuitate domini virtutū Regem9 ergo ⁊c.

In natiuitauitate domini terciuȝ euange-
lium introductio Sermonis vndeci:

A

In principio erat verbū et verbū erat apd̄ de
um Jo. i. c. Deſideramus aliquid loqui de diui
no verbo. ſed non inuenimus aliqua v̄ba qui-
bus illud digne et ſufficienter aperire poſſimus
vnde in huius euāgelii expoſitione. Primo p̄-
mitto verba Fulgencii ſcripta in exordio cuiuſdaȝ ſermonis reci
tati ad nocturnas vigilias in quibuſdaȝ eccleſiis qui ſic ait Cu
pientes aliquid de huius diei ſolemnitate narrare. ſimulꝗ conſi
derantes id vnum verbum de quo dicere volumus nulla inueni
mus verba quibus ſufficienter aliquid dicere valeamus. et ad-
dit Fulgentius. Eſt enim hoc verbum non qd̄ deſinit prolatuȝ
ſed quod ꝑmanet natū. non tranſitorium ſed eternum. non fa-
ctum a deo patre ſed genitum; nec ſoluȝ genitū ſed et vnigenitū

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vnū quippe verbū deus genuit de ſeipſo ꝑ quod omnia creauit Difficultatem igitur facit in ꝓpoſito. qm̄ diuinuz v̄buz ē ꝑmanēs ⁊ eternuz. noſtꝝ vero tranſitorium. illud eternū. noſtrū temporale. illud genituz et naturale. nr̄m vero factū ⁊ artificiale. illō vnicū. noſtꝝ autē multiplex vlterius illud eſt ex diuina ſubſtancia noſtꝝ autē eſt creatura: Qualiter igitur qd̄ optamꝰ ꝑficere poterimus. niſi virgo que conſeruauit verba: de v̄bo nobis diuini verbi noticiaz tribuat. ⁊ oſ̄dat nobis diuinū verbuz caro factum. iacentem ſcꝫ in preſepio: pannis inuolutū. Rogemꝰ igitur matrez vt tante dignitatis plenitudinē nobis oſ̄dat. ⁊ dicamꝰ illi Aue verbi mater gracia plena ꝛc.

Prima pars B

In principio erat verbū et verbū erat apud deuz ꝛc. Nemo eſt qui aliquā rem diſſipatā ſic reparet ꝯuenienter integrā. ſicut artifex qui primo illā ꝯſtruxit cū autē omnia ꝑ verbum diuinū in eſſe producta ſint.. nature lapſe reparatio ꝯuenientiſſime ꝑ ipſum fieri debuit. Cum igit̄ in euāgeliis duaꝝ miſſaꝝ precedentiū. declarata fuerit v̄bi temꝑalis natiuitas ex qua eſt noſtre reparationis principiū: rōnabiliter in ſolemniori miſſa euangeliū recitat̄ continens diuinitatis verbi maieſtatam. ſilr̄qꝫ et humanitatis hūanitatē duz ſumit originē creationis a beneficio. ⁊ deſcendit ad reparationis nr̄e miſteriū. Et bene illa euāgelia preceſſerunt lectionē p̄ſentis vt dū ꝑ illa viſibiliter deum cognoſcimꝰ: per hūc i inuiſibiliū amorē rapiamur. In hoc igit̄ euangelio tria tangunt̄. ſcꝫ incōprehenſibilis diuinitas. Scd̄o quō hāc diuinitatē manifeſtauit ꝑ alium Tercio quō ſe manifeſtauit ꝑ ſeipſū. Tria igitur tangunt̄. Primū eſt diuinitatis verbi alta ꝯtemplatio. ſecundū ē veritatꝭ miſterii miſtica teſtificatio. ibi fuit homo: terciū humilitatꝭ verbi ꝓpria incarnatio. ibi: in ꝓpria venit: Circa primū in quo de diuinitate verbi tractatur duo tangunt̄ Primo cōꝑat verbuz ad diuina tangendo ꝑſonalem ꝓprietatem. ſcd̄o ꝯꝑat ipm̄ ad creata. exprimendo vniuerſalē poteſtatē. ibi: omnia ꝑ ipſum ꝛc. C

Circa primum quatuor dicit de verbo: Primo em̄ tangit eternitatis durationē. 2° ꝑſonaꝝ diſtinctionem. 3° eſſencie vnionem 4°. ꝑſonarum inheſionē. Primo itaqꝫ Johānes euāgeliſta ſpiritu ſancto affirmatus contra Ebion et fotinum qui dicebant criſtum ante Mariam non fuiſſe tangit verbi eternitatē di. in ꝓ̇ncipio. i. añ oīa et ab eterno ſm̄ qꝫ exponit Aug. 6. de tri. et Baſiliꝰ. Sophiſtice inquiēs generaret ſi genitꝰ ē anq̄ꝫ genitꝰ eēt. nō erat: ait ſpiritus: In principio erat verbū. hoc etiā eodē mō ex

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ponit Hila. z. de tri. Sꝫ Orige. dicit ꝙ noie principii pꝛ̄ intelli-
git. vt ſit ſenſus. in principio .i. in pr̄e erat verbū: ſed iſta expo
ſitio eſt etiā ꝓbatio pſone: cū eñ nullus hoīm poſſit eē i pncipi
o patre. ſed verbū eſt i patre igit̄ ipm verbū eternū ē: erat ver
bū noie verbi pſonalis ꝓprietas datur itelligi. Hic tria viden
da ſunt. Primo qd dicat verbū in diuinis. ⁊ dico ꝙ licet diffici-
le ſit etiā in ſpeculo et in enigmate diuinū verbuꝫ cognoſcere.
difficilius eſt tamen cõcepta exꝑmere ꝑ ſermonē. ſed difficilimū
eſt aliquid dicere ꝓprio vulgari ſermone. quantū tñ deus dede
rit tibi aperio Attende igitur ꝙ cū ꝑma entitas ſit diuina natu
ra. fieri non pꝛ̄ vt illa natura ſit niſi intellectualis. q m̄ intellectu
ale eſt primū. quia oia comprehendit. deus autem cū ſit primuꝫ
intelligibile. omnia ꝑ ſeipſum intelligit qm̄ primū eſt ratio alio
rum. ſed licet intelligat alia. tamen vt ſic etiā ſe intelligit. illud
enim quod eſt ratio intelligendi. ſi non intelligitur principalit̄.
hoc eſt quia nõ ē ſibiipſi ratio exiſtendi. ſicut ſpecies intelligibi
lis qua leonem intelligo non ducit principaliter in cognitioneꝫ
ſuiipſius. ſed alterius primo. et ex conſequenti ſui. intelligibilis
autem prima natura eſt ratio intelligendi oia et cuꝫ ipſa ſit ꝑ ſe
exiſtens principaliter itellectū diuinū ducit in cognitionē ſuiip
ſius. et poſtea in cognitionē alioꝝ. non tamē deꝰ ſe intelligit:
quin alia intelligat nec econuerſo. Omne autem intelligens intel
ligendo cõcipit. et inter intelligentem et talem conceptū eſt real̄
diſtinctio. cū vnum ſe habeat vt producens. alterꝝ vt productū
et nihil ſeipſum producat. iſte autem cõceptus eſt verbū dei. de
us igitur pater eſſenciaꝫ ꝓpriam intelligit. ꝗ intelligendo: cete-
ra oia intelligit. ſed cõceptus ille queꝫ format eſt ipſa diuina eſ
ſencia. que eſt pater cum in eo nullū accidens eſſe poſſit: ſed illa
eſſencia vt intellecta diſtinguitur ab eſſencia patris reſpectu re
ali. ex quo verbum in eſſe pſonali cõſtituit̄. Apparet igitur qd
ſit diuinū verbum quia eſt ipſe cõceptus paterni itellectus ꝓpri
am intelligentis eſſentiam. et cuncta que in ea relucent. D
Scđa videndū eſt q̄re tale verbū dicat̄ filiꝰ dico ꝙ ad hoc ꝙ ali
qs ſit alteriꝰ filiꝰ ſex r̄q̄runt̄. Primo ei requirit̄ ꝙ filiꝰ ſumat ori
ginē ſui eſſe ab eo: cuiꝰ dicit̄ filiꝰ eſſe. qd ei a nullo eſt nulliꝰ eſt
filiꝰ Scđo req̄rit̄ ꝙ ab illo nālit̄ ſumat originē. ⁊ iō ſtatua non
eſt artificis filiꝰ. q꞉ nõ nālit̄. ſꝫ artificialit̄ ab eo ꝓcedit. 3° r̄q̄rit̄
ꝙ ita nālit̄ ꝓcedat qd genitū ſit ſil̄e generāti in nā ⁊ iō ſꝫ iferiora
licet naturaliter ſint a celo: nõ tñ ſunt filii celi. q꞉ non eſt int̄ ea
ſimilitudo. et ꝓpter eandem cauſam auꝝ non eſt filiꝰ terre. Quar
to requirit̄ vt genitum et generans viuencia ſint. ideo ignis ge

neratus non eſt filius ignis generantis. eo ꝙ neuter ſit viuenſ
Quinto requiritur vt iſta generatio ſit in natura cognitiua. licȝ
eñ planta nālit ſit a planta non tñ inuenit filiatio In natā igi
tur ſenſibili ꝗtum ad hec inferiora. primo repitur filiatio ꝛ pat
nitas. vnde leo eſt leonis filius. ſed tamen hec nō eſt perfecta fi
liationis ratio. quia actus quo leo generat filiū. licet ſit natē co
gnoſcentis. non tñ eſt cognitiuus. ſed eſt actus qui pertinet ad
animam vegitatiuaȝ. ſi autem actu cognitionis aliquis genera-
ret. genitum haberet filiationis rōnem. Quoniaȝ autem oīa iſta
conueniunt diuino verbo ideo ipſum maxime habet rōnē filiati
onis. Primo eñ ipſe habet eſſe a patre. vnde Joz. . Ab ipſo ſū
et ipſe me miſit. Secundum etiaȝ et terciū ibi ſunt. quia natura
liter eſt a patre et habet cum eo nature ſimilitudinem. vnde de
i ſtis duobus dicit Hilarius. 9. de tri. Predicam9 ex deo patre
eiuſdem generis genitam naturam naturaliter i ſe gignentē ha
bere naturā. ꝓcedit ergo verbum a patre naturaliter. ꝛ habet
eiuſdem generis naturā. Quarto ꝓcedit verbū viuens a viuēte
vnde Jo. 6. Sicut me miſit viuens pater. et ego viuo ꝓpter pa
trem. Similitudinem dicit Hila. . de tri. Viuens de9 natē viuē
tis eterna poteſtas eſt. et ꝙ cū ſacramento ſciencie ſue ex eo na-
ſcitur non potuit aliud eſſe ꝗ viuens. Quinto iſta generatio ē
in natura intellectuali. quia diuina natura talis eſt. Sexto non
ſolum eſt a tali natura ſed per actum naturalem intellectus qui
eſt intelligere diuinum verbum emanat. et ideo rō filiationis ꝑ
fectiſſime competit diuino verbo. ¶ Tercio oſtendendū
eſt hoc verbum eſſe eternū. videtur eñ beatus Joh. ſimplicem
fidei veritatem abſqȝ vlla ꝓbatione dixiſſe cū ait: in principio
erat verbum ſed iſtam filii eternitatem ꝓbat Aug. 6. de tri. cō
tra Arrium: exemplo et rōne. Exemplo quidem. qm̄ ſplendor
eſt filius ſiue candor lucis eterne. ſed ſplendor eſt a luce. Itē rōe
quoniam filius eſt virtus et ſapientia patris. ſed nunqȝ fuit pa
ter ſine v̓tute et ſapiā. g̊ nūqȝ fuit ſine filio. hoc idē ꝓbat Am. i.
de tri. Sed vt remoti9 nō habeam9 poſſum9 dicere. ꝙ intelligen
cia v̓boꝝ euāgeliſte euidenti. h̄ ꝓbāt rōe. de itelligēcia ei princi
pii ſūt tria quoꝝ vnū ē vt ipm̄ ſit eternum. ante enim principi
um nihil eſt. ſicut nec ante eternum ſecundum quod conuenit
principio eſt vt ipſum ſit intellectuale. intellectus enim principi
um eſt et non fortuna. Tercium quod principio conuenit ē vt
nihil ſibi nouū adueīat. alioq̊n nec eēt ꝑncipiū nec etnuȝ. v̓bo
autem conuenit ꝙ ſit in intelligente et dicente. ſi igitur verbum
eſt in principio intelligente et in principio nihil poteſt eſſe nouū

verbum non eſt in principio nouiter · ſed quandocunq; fuit prin
cipiu; fuit ⁊ verbū · ſed principium fuit ab eterno · ergo verbū fu
it ab eterno · declarata eſt iam verbi eternitas. Secundo cū dicit
et verbum erat apud deu; : tangitur perſonalis diſtinctio · vbi
vt dicit Theophi. hereſis Sabellii ſubuertitur · qui dixit eunde;
eſſe patrem qui filius : ſed hoc non patitur verbu; euangeliſte
quoniam nullus apud ſeipſum dicitur eſſe : ſed apud aliū · No
ta ꝙ hec prepoſitio apud cum hoc quod denotat diſtinctionem.
nihilominus ſignat quanda; ſocialem coniunctione; que ē pa
tris ad filium ex eorum mutuo amore qui eos connectit. et iſte
eſt ſpiritusſanctus : vt dicit Aug · 15. de tri · Item nota ꝙ illa ꝑ
poſitio apud denotat maioritatem in eo cui additur reſpectu al
terius. non enim rex dicitur eſſe apud militem : ſed miles apud
regem · et quia filius eſt a patre non pater a filio · ideo non dic
euangeliſta deum eſſe apud verbum ſed verbum apud deum :
quia ſm Hilariū erat apud deum patrem tanq; actorem ⁊ geni
torem · Aduerte ꝙ cum euangeliſta primum dixiſſet verbum eē
in principio id eſt in patre ſm expoſitionem Orige · nunc nomē
principii mutauit in nomen dei dicens verbum eſſe apud deum
quod ideo fecit : vt declararet quid nomine principii intellexeit
et attende ꝙ hoc nomen deus ſupponit hic pro perſona patris ·
Tercio cum dicitur. deus erat verbu; · tangitur eſſencie diuine
vnio : vbi deſtruitur Arrianoꝝ impietas qui dixerunt filium
eſſe creaturam quanda; nobiliſſimā per quam velut inſtrumen-
tum omnia facta ſunt a deo · ſed ſm Aug · ne vile aliquid puta
res nomine verbi · audi euangeliſtam · deus erat verbum · id eſt
verbū erat deus · Qđ autem diuinū verbū deus ſit patet ex trib9
Primo quidem ex naturali natiuitate ipſius : quia non aliunde
eſt verbum q̄ȝ a deo · et ideo non aliud q̄ȝ deus eſt verbu; · quia
vt dicit Hilarius . 5. de tri · natus deus non poteſt minus per
fectam ea ex qua natus eſt tenere naturam · nec eni; aliud q̄ȝ de
us ſubſiſtit · quod non aliunde niſi de deo ſubſiſtit · Secundo hoc
idem apparet ex actu quo verbum producitur · cum enim oīs
creatura ſit intelligens in potencia. intelligere non eſt ſua ſubſtā
cia ſed diuinum intelligere eſt deus : et diuina ſubſtancia. g̊ qđ
tali actu emanat verus deus eſt nec valet inſtancia de creacōne
cū ipſa non ſit ſubſtācial ⁊ nālis · Ter° h̄ idē appet ex ꝑtec9 qđ i
telligit i nobis q; illđ qđ itelligimus ⁊ cōceptus rei dr̄nt · quia
vnum eſt vera entitas. alterum vero eſt ſimilitudo entitatis ·
ſed cum ille conceptus ſit ſimilitudo rei intellecte in nullo diffe-
runt. niſi quia vnum eſt res. altera ſimilitudo . ideo ſi a cōceptu

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tolleretur hoc ꝙ non eſſet ens intentionale ſed vnum ens reale
tunc ille conceptus non eſſet alia res ꝙ̃ illa cuius eſt conceptuſ
Cuꝫ igitur deꝰ pr̃ formet conceptum de diuina eſſencia. et in eo
nihil poſſit eẽ intentionale ſeq̇tur ꝙ talis conceptus ſit ipſa diui
na eſſencia. et quia verbum eſt ille conceptus. deus igit̃ eſt ver
bum. et attende ꝙ licet non ſit niſi vnus deus tamen dictuꝫ eſt
principium patrem eſſe deum. verbum filium eſſe deum. quia o=
portet vt eadem diuinitatis natura ſit in omnibꝰ diuinis perſo
nis. ſunt igitur principium et verbum vnus deus. non quē ad=
modum omnes homines ꝑticipatione ſpeciei dicuntur vnꝰ ho
mo. quoniã talis vnitas eſt ſcḋm intentionem tantum. realiter ei
alia eſt humanitas vnius ab humanitate alteriꝰ. ſed ĩ omnibus
tribus perſonis eſt realiter eadem natura non mutata. nec rur
ſum credendum eſt patrem et filium eſſe vnum ſicut de duobuſ
amicis dicere conſueuimus ꝙ ſunt vnuꝫ. quia qḋ vnus vult al
ter vult. pater enim et filius adhuc ſunt magis vnuꝫ. quia nõ
ſolum vult vnus quod vult alter: ſed eadem voluntate ꝛ eadẽ
volitione quo vult pater vult et filius. ſed duo amici licet ideꝫ
velint. voluntas tamen vnius non eſt voluntas alterius. ſꝫ di=
ſtincte ſunt voluntates et volitiones. Quarto ponitur ꝑſonarũ
mutua inexſio ex quo tollitur quorundã antiquoruꝫ error qui
poſuerunt ydeas. et rationes rerum extra intellectum diuinuꝫ.
contra quod dicit euangeliſta: hoc ſcꝫ verbum qḋ eſt primũ ex
emplar. et ratio omnium. vt dicit Aug: erat in principio id ē
ab eterno: apud deum: nunꝗ̃ enim potuit eſſe deus. quin adeſ
ſet ſibi verbum ſuum. alioquin ignoraſſet ſeipſum. nec illud ver
bum eſt extra dicentem. ſed eſt pater in filio ꝛ filius in patre. ali
oq̇n aut diſtinguerent̃ ſitu et loco aut natura. et ſi diſtinguerẽ
tur ſitu diſtingureentur et in natura. quod ſupra improbatuꝫ
eſt. Attende ꝙ licet pater ſit in filio: et filius in patre. ſicut ver=
bum eſt in intelligente: et intelligens in verbo ſuo. nõ ē tamen ĩ
diuinis ꝑſonarum dependencia. quia ſcḋm Criſo. diuinum verbũ
ſubſiſtentem dicit ypoſtaſim. ſubſiſtit igitur diſtincta ypoſtaſi fi
liꝰ pr̃ a filio ꝛ ſubſiſtit diſticta ypoſtaſi filiꝰ a pr̃e. neut̃ tñ ſubſi
ſtit ĩ diuiſa ꝛ diſticta nã qḋ ñ ꝯtigit de v̉bo nr̃o qꝛ ē depēdens
cũ ſit accidens. et dicit diſtinctam naturã ab ĩtelligēte. ſed nõ di
ſtinctam ypoſtaſim vt habetur a Damaſce li. 1. c. 6. ꝛ 27. Secũ
do poſtꝗ̃ euãgeliſta cõmendauit verbum innuendo perſona
leꝫ ꝓprietatẽ nunc ꝯmēdat illud exprimēdo vniuerſalē ipſiꝰ cau
ſalitatẽ cũ dicit: oĩa ꝑ ipm̃: in qua pte q̇nqꝫ tãgunt̃. Primũ vni
uerſal̃ reꝝ ꝓductio. cũ dt: oĩa. ſcꝫ q̄ facta ſt̃. et tp̄s et tp̄alia: ꝑ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ipſum ſcʒ verbum: facta ſunt: vnde in principio geneſ habetur
dixit dominꝰ fiat lux et facta eſt lux. et ſic ↄſequenter de tota cre
atura. Et attende ſm Criſo. ꝙ euangeliſta vna clauſula hec om
nia cōplectitur. dicens omnia eſſe facta per verbuʒ. que Moy=
ſes multo ſermone proſecutus eſt quia nō eſt intentio euangeli
ſte demonſtrare creationem rerum. Nota quia vt dicit Au. Si
omnia que facta ſunt facta ſunt ꝑ verbū. ſequitur ꝙ ipſum v̓bū
non ſit factum. ſi em̄ eſſet factū vtiqꝫ aliquo verbo eſſet factum:
et eſſet verbū verbi. verbum igit̄ dei factū non eſt. ſed genituʒ.
Nota ꝙ nihil facit artifex niſi preexiſtat actualis in ipſo rei facte
conceptio. non em̄ fit ſtatua ab artifice niſi ꝓconcipiat̄ in mente
artificis. et ꝑ hm̄oi artem fit quodcūqꝫ fit ab artifice. Cū igi-
tur vt dicit Aug. 6. de tri. verbum ſit ars patris plena racōni
bus omnium fiendorum. in ipſo preconcepta ſunt omnia fiēda.
et per ipſum in eſſe producta. Nota ꝙ ex hoc ꝙ dicit euangeli
ſta. Omnia eſſe facta per verbum. Arrius ſue impietatis ſump
ſit fomentum. vt dicit̄ in li. Valerii: nam contra verbi eternita=
tem dixit Arriꝰ verbū eſſe quādaʒ lucem ſpūalem a deo creatā
per quā ſicut artifex ꝑ ſerram producit domū. ſingula ꝓduxit ī
eſſe. velut ꝑ inſtrumentū. contra qđ arguit Theop. dicens. qđ
omne inſtrumentū eſt minꝰ honorabile his que ꝑ ipſum fiunt.
ſi ergo ꝑ filium omnia facta ſunt ipſe eſt ihonorabilior factis qđ
eſt abſurdū. Nō ergo filiꝰ eſt inſtrumentū. ſed principale agēs.
naʒ omnia facta ſūt a verbo queādmodū per ipſum facta eſſe di
cuntur. Ad hoc reſpōdet Theo. quia licet filiꝰ ſit principale a=
gens. non tamen eſt a ſeipſo ſed a patre. et virtutē factiuam ha
bet ab illo. vnde ꝑ ipſum deus omnia feciſſe dicit̄. ne filiꝰ intelli
gatur ingenitus. ¶ Secundo tangitur rerum predictarū
conſeruatio: et ſine ipſo: id eſt v̓bo: factū eſt nihil: id ē ſm Au
guſt. li. de natura boni. non eſt factū ſine ipſo aliquid. ita ꝙ li
nihil ſit pura negatio. quidaʒ enim hereticoꝝ crediderunt ipſuʒ
naturā quandā eſſe q̄ a verbo facta non fuerit. quod eſt deriſori
um. quia nihil nulla natura eſt. Attendendū ꝙ omnia facta ſūt
ꝑ verbū: et ſine ipſo factū eſt nihil. i. malū nec eniʒ peccata ab ip
ſo facta ſunt. eo ꝙ talia nihil ſunt. ꝯ ſi dicis. quid ergo eſt cauſa
mali. dico ꝙ malum cum ſit non ens cauſam non habet. vt di=
ſputat Aug. contra Manicheū. ponentē duo principia. vnū bo
nū a quo omnia bona. alterum vero malum a quo omnia mala
Nota etiam quia ſecundū Orige. ꝑ hoc quod dicit̄ ſine ipſo fcm
eſt nihil. oſtendit ꝙ principalitas verbi neceſſaria ē cuilibʒ crea
ture. alioqn creatura ī nihilū tenderet. ē eīm v̓bū ſm Au. 8. ſuꝑ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Gene. ad literam cā creaturaꝝ. ſicut ſol eſt cauſa luminis in ae-
re. et quantū ad fieri: et quantū ad conſeruationē. ⁊ pro iſta
expoſitione facit qḋ vbi habemus. et ſine ipſo factū eſt nihil: in
greco hētur ⁊ foris ipſum factū ē nichil. qm̄ ſi aliqḋ ē ext̄ v̇buꝫ
ipm̄ ē nihil ¶ Tercō ponit̄ exiſtētia creaturaꝝ ī v̇bo qḋ
factū ē: in tp̱e: ī ipſo vita: id eſt in v̇bo qḋ vita ē erat: nō q̇dē
ī tp̱e ſed ab eterno. qꝛ vt dicit Beda diſpoſitio fiendoꝝ in tēpo
re eternaliter preceſſit in viuente verbo. vnde non ē intelligend
ſm̄ Manicheoꝝ deliramēta. ꝙ oē quod factū eſt in ſe habet vi
tam. ſed prout omnia iſta in viuente ſunt verbo. ſic oia viuunt.
vt dicit Aug. ſup Io. Nota ꝙ euangeliſta nomen verbi muta
uit in vitam. vt oſtendat quoniā omnia continent̄ in ipſo vita
liter: quod em̄ in ſeipſo non eſt viuens in illo tamen viuit. Qḋ
autem omnia ſint in verbo patet quia verbū de ſciencia dicētis
emanat ita ꝙ actus emanationis non eſt vniuerſalioꝛ. nec par
ticularioꝛ ipſo verbo. alioq̇n ipſum verbū tali actu non emana-
ret. et quia deꝰ pater vnico eterno actu intellexit diuinā naturā
et omnia entia. ideo in verbo continetur ratio diuine nature ⁊
omniū entiū. Qꝛ autem verbū vita ſit patet. qm̄ ꝓma rō vite in
uenitur in natura intelligente. et talis natura magis intelligit
viuens dū actu intelligit. et quia diuina natura intellectualis
eſt nec ſeparatur ab actu intelligendi. imo ipſe actus eſt natura
ideo deus ē maxime viuēs. ſed quia verbū eſt potentiſſimū ī na
tura intellectuali. cum ſit ipſa intelligibilitas. et precipue qꝛ ex
ipſo intelligibili non formatur: ideo verbū maxime viuens eſt
vnde ipſe eſt quaſi flos vite ⁊ fons. et ideo de ipſo dic̄ pſ̄. apḋ
te eſt fons vite. Ex quo apparet ꝙ omne factū eſt in ipſo ꝑ mo-
dum vite omnia eniꝫ ſunt in ipſo ꝑ modū verbi. et propter hoc
in ipſo ſunt omnia. quia verbū omniū eſt. ſed cū ratio verbi ſit
vita. immo fontana vite ſancte. omne qḋ factum eſt. eſt in ipſo
vitaliter. ¶ Quarto ponitur humane mentis illuſtracō
et vita erat lux hominū vnde duo attende. Primo quidē quo
niam qḋ euāgeliſta prius nomine verbi appellauerat. Deinde
vitam eſſe dixerat nunc eandem vitā lucem appellat. conuenit
enim diuino verbo eſſe lucem. quoniam lux dicitur a manifeſta
tione. quia ſm̄ Aplm̄ ad Ephe. 5. Oia que arguunt̄ manifeſtā
tur a lumine. rō autem manifeſtandi potiſſime conuenit verbo.
licet enim omnia ſint in diuina eſſencia. tamen vt in ea ſunt nō
ītelligūt̄ eē declarata ⁊ maifeſta actualit̄. ſꝫ put ſūt ī v̇bo cū v̇bū
dicat actualē noticiā declaratā. Ipm̄ etiā v̇bū et dīne eēncie ⁊
oīs creat̄e dicit maifeſtacōnē ꝓpuā. vn̄ bn̄ ſibi ꝯpetit eſſe lucē

Et aduerte ꝙ bene coniungunt̄ illa duo · lux ⁊ vita: vt oſtēda-
tur hanc eſſe vitam verbi ꝙ ſit lux pure intelligibilitatis · Secū
do videnduz ē quō hec vita ſit lux hominū vbi attende ꝙ ſic ra-
tiones omniū et viuentiū et non viuentiū ſunt viuentes ī vbo
et rationes omniū · tā lucentiū q̄ n̄ lucentiū in verbo lucentes ex
iſtunt. et ſicut licet omnia viuant in verbo non tn̄ omnia ī ſeip
ſis viuunt · ita licet omnia in ipſo luceāt · nō tn̄ omnia in ſeipſis
ſunt lucencia. ſed ſolū omnia que intelligibilem habent naturaʒ
J · Cum igitur homines ſint nature intellectualis · vita ē lux
hominū: ſed cum iſta vita ſit etiam vita angeloꝝ · quare ſolum
lux hominū nominat̄. Item quare verbū non dicit̄ vita hominū
ſicut dicitur lux. Ad primū reſpondet Origenes · ꝙ ꝑ hominez
quecunq̄ creatura intellectualis in hoc loco accipi debet. ſed po
teſt aliter dici ꝙ angelica natura eſt pura lux intellectualis crea
ta. Natura autem humana non eſt pura lux ſed obumbrata · vn
de dicit Yſaac ꝙ ratio hōis oritur in vmbra intelligentie · et hoc
conuenit homini ex vnione anime ad corpus. Cuʒ igit̄ natura
angelica ſit pura lux creata et de ſe ſit lucens verbū non dicitur
lux angeloꝝ quod ē increatū. quia cum intellectualitas hōis
obumbret̄ tenebris fantaſmatū · de ſe non lucet niſi pura lux ver
bi noſtrā mentē illuſtret. ꝓpter quod ſingulariter verbū dei lux
hominū vocatur vnde dicit pš · Signatum eſt ſuper nos lumen
vultus tui domine ⁊c̄. Ad ſcđm dico ꝙ verbū dicit̄ lux hominuz
et non vita · quia homines de ſe ſunt viuentes. ſed non lucentes
licet etiam vita hominum cauſetur a vita verbi · vel aliter · quia
homines habent non ſolum vitā intellectualeʒ: ſed vegetatiuā
et ſenſibilem: ne igit̄ crederes talem eſſe videm verbi · iō dixit
euangeliſta eum eſſe hominū vitam. K Quinto ponit̄ iſti-
us lucis actus: et lux in tenebris lucet: hic ꝑ tenebras ſm̄ Ori.
natura naſtra intelligitur · ipſa enim non ē lux licet lucem ꝑtici-
pare poſſet · ſicut igitur aer ꝑ ſemetipſuʒ non lucet · ſed tenebra
rum vocabulo nuncupatur · ita natura noſtra per ſe conſiderata
tenebroſa que dā ſubſtancia eſt capax tamē ac ꝑticeps lucis ⁊ ſa
piencie. Aliter ſm̄ Aug. nomine tenebraꝝ ſtulta corda ītelligū
tur · vnde eccl' s · i · Vidi ꝙ tantū precederet ſapiencia ſtulticiam
q̄tum diſtat lux a tenebris. ſtulta autem corda ſunt que relicta
eterna ſapiencia vanitatem creature ſequunt̄. in q̄bꝫ tn̄ lux ver-
bi lucet. qm̄ ſine hui9 beneficio nec iſta vana poſſunt intellige-
re · vn̄ · Math · 5 · Solem ſuum oriri facit ſuper bonos et malos ·
Sexto ponit̄ iſtius lucis incōprehenſibilitas · et tenebre eam non
cōprehenderunt · tenebre ſunt mentes ītellectuales create quibuſ

lux verbi infinita et pfundiſſime claritatis eſt incōprehenſibilis
licet aliqualiter diſcerni poſſit. diuinus autemītellectus ↄphen
dit hanc lucē. ſicut oculus aquile cōprehendit ſolez. beate vero
mentes ita iſtam lucē intuent̄. ſicut oculus noſter videt ſolem:
totum ei ſolem videmus. ſed tamen oculos noſtros nō totalit̄
in ipſius poſſumus figere claritatem. Fideles aūt in via hāc lucē
cōtemplantur in vmbra. quemadmodū oculus noctue obūbra
tum ſolis lucem poteſt diſcernere. Aliter ſm Aug. Tenebre ſūt
corda ſtultoꝝ in quibus iſta lux lucet: eam tñ non vident. ſicut
ceco lucet ſol quem tamen non videt. Vel aliter quia licet bene
ficio iſtius lucis intelligamus. omne qđ intelligim9: illi tñ q̇ ſic
huius lucis munere alia ↄgnoſcunt qđ non ↄuertunt̄. vt hui9
lucis fulgorem conſiderent. adhuc ſunt in tenebris. ſicut ſi aliq̇s
lucis corpalis beneficio. ita videret colores ꝙ ipſam lucē nō pa
peret adhuc eſſet in tenebris.

Secūda pars. L

Ecundo cum dicitur. Fuit homo. tangitur veritatis
miſtice ſanctificatio. Vbi quinqꝫ tanguntur. Primum
eſt p̄curſoris miſſio. Vnde dicit: fuit homo. Ecce hu-
mane nature veritas qđ eſt ↄtra Duiuſticū dicentem
eū fuiſſe angelū. fuit aūt angelus officio nō natura: miſſus a dō
a bono ſcꝫ deo: non a malo deo. vt dicit Maniche9. q2 vn9 ſo-
lus deus eſt. et ille ipſe bonitatis eſſencia. Yſa. 48. Et nunc mi-
ſit me deus et ſpūs eius. Attende q2 nō eſt ītelligendū fuiſſe Jo
hānē miſſum p imiſſionē prexiſtentis aīe in corp9 quemadmo
dū dicit Orige. qui dixit omnes animas ſimul cum angelis fuiſ
ſe creatas. ſed vt dicit Jo. Criſo. Miſſus fuit ad predicandi offi
cium et baptizandi. Deinde ponitur p̄curſoris titulus: cui no-
men erat Jo: cōuenit nomen rei. qm̄ Jo. dicitur in quo eſt grā
Quicquid autem fuit in Johāne totum erat gracia. ſi conſideres
annunciationem eius terribilem. conceptionem ſterilem. natiui
tatem admirabilem. vitā venerabilez. mortem ↄmendabilez. po
nit̄ p̄curſoris officiū. hic venit. tanqꝫ mundi ſtupor et vere mira
culū in oſtenſione ſpūs ꝛ veritatis. Luce. 1. in teſtimoniū: tangit
in cōi officiū eius. ſed in ſpeciali ↄſequenter explicat dicens: vt
teſtimoniuz phiberet de lumine: id eſt de v̇bo quod eſt vita lux
et lumen. Nota ꝙ licet lumen ſufficienter ſeipſum: ꝛ alia mani-
feſtet. ꝓpter tarditatem tamen et duriciam eoꝝ. qui oculos ape
rire nolunt grauati ſomno opoꝛtuit precurſorem mittere. At-
tende ꝙ iterum euangeliſta mutauit nomen verbi quod et pri9
dixit lucem nunc lumen appellat ꝛ h̄ p tanto quoniaz lux dicit
claritatem puritate ſua ſine alterius nature admixtione: lumen

vero dicit lucē alteri naturē vnitā. ſicut claritas aeris nō ē lux: ʒ
lumen. quia vero mittebatur vt perhiberet teſtimonium de cri-
ſto. in quo eſt vnio humane nature cum verbo: ideo dicit euan
geliſta eum perhibere teſtimonium de lumine. Deinde ponitur
iſtius atteſtationis ratio: vt omnes crederent per illum: Ideo
enim mittebatur. vt per ipſius teſtimoniuʒ omnes crederent in
criſtum verum lumen Actuum nono Johannes baptizabat po
pulum dicens in eo qui venturus eſt poſt ipſum: vt credant.
M Tercio ponitur falſe opinionis excluſio: quia vt dicitur
Luce tercio extiauerunt iudei de Johāne ne forte ipſe eſſet chri
ſtus quorrum falſam extimationem remouet euangeliſta dicēs
n̄ erat ille: ſcʒ Jo. lux: oīs ei creata reſpectu diuine lucis eſt ſic
dyaphnū. qd̄ quidē de ſe lucidū nō eſt: ſed lucē pt̄ ſuſcipe. erat
igit̄ Johannes lucē participans. ſed nō ipſa lux: ſed vt teſtimo
nium perhiberet de lumine: quod et fecit cum de chriſto dixit: q̇
poſt me venturus eſt ante me factus eſt: et tandem eum digito
demonſtrauit dicens. ecce agnus dei. Quarto ponitur vere lucis
annunciatio: erat lux vera: vnumqdqꝫ verum eſt. in quo nihil
eſt ſui oppoſiti admixtum. in luce autem verbi nulla tenebra eſt
quia nihil eſt ſibi abſconditum. Hebre. quarto. Omnia nuda ⁊
aperta ſunt oculis eius. et ideo vera lux eſt. i. Johā. p̄mo. deus
lux eſt. et tenebre in eo n̄ ſūt vlle: que illuminat oēʒ hoīeʒ Jo.
zo. Super quem non ſplendet lumen eius. Nota ꝙ lumen eſt
quadruplex ſcʒ. naturale. gratuitum. ſpirituale. et glorioſum.
Quantum ad lumen naturale xp̄us omnem hominem illumiat
vt diſcernat bonum a malo. Sed quantū ad lumen gratuituʒ
non omnes illuminat. quia aliqui cognitioneʒ dei non habent
tamen vt dicit Aug. quicunqꝫ illuminatur hoc lumine per ipſū
illuminatur. Quantuʒ vero ad lumen ſpirituale. illumauit phi
loſophos et doctores eccleſie. ad cognitionem veritatis. Sed vl
terius lumine glorie illumiat beatos. de quo dicit pſ. Apud te
domine eſt fons vite ⁊ in lumine tuo videbimus lumen. Deīde
dicit: venientem in hunc munduʒ qd̄ nō ideo ait euangeliſta:
quaſi homo prius fuerit. et poſtea venerit in hunc munduʒ ſm̄
fabulas Origenis. ſed hoc ideo dicit euangeliſta quia non illu=
minat homines ſcd̄m quamcunqꝫ partem ſui: ſed ſolum ꝑ partē
intellectualem. que non eſt de hoc mundo materiali ⁊ ſenſibili. ʒ
creatur a deo. et ſm̄ eam homo in hunc mundum venit N
Quinto ponitur negligencia creature ad cognoſcendū eū. cum
tm̄ ipſum verbum omnibus ſit preſens. vnde dicit. in mundo. in

qualibet mundi creatura erat diuinum verbũ. vnde cum veniſt carnem· non venit vbi prius nõ erat. ſed qualiter non erat: in omnibus enim eſt. vnde Yſaie viceſimotercio. Celum et terram ego impleo· Nota ꝙ diuinum verbum dicitur eſſe in omni creatura per potenciam· preſentiam· et eſſentiam. per potenciã quidem. quia nihil ſubterfugit virtutem ipſius. per potenciam: qꝛ nihil eſt potens niſi per ipſum· per preſenciaꝫ vero· quia omnia contemplatur· per eſſenciam vero· quia eſſencia eius propť ſubtilitatem diuine nature et ſpiritualitatem· intima eſt cuilibet rei create· conſeruans eam· et in nihilum tenderet creatum ſi deſineret eſſe verbum· ſicut vox exterior deſinit. ceſſante locucõne. quia vt dicit Orige· Si de9 pr̃ v̉bo loq̇ ceſſaret· creature vniuerſitas euaneſcẽt. Quomodo autẽ hoc ſit. ꝙ diuinũ verbũ ſm eſſentiã ſit in omni creatura non poſſumus intelligere ſm ꝙ dicit Criſo· ſuper epl̃am ad Hebre· Deinde adducitur cauſa quare verbum erat in mundo. et mundus ꝑ ipſum factus eſt: ideo enim erat in mundo· quia per ipſum conditus eſt mundus: Non eſt verbuꝫ productiuum mundi: ſicut artifex cultelli· quia artifex eſt extra cultellum. et poteſt cultellus ſubſiſtere ſine fabri preſencia· ſed verbum creaturam de nihilo produxit· ideo in nihilũ tenderet: niſi verbum omneꝫ creaturam continue ſua virtute ſuſtentaret. Nota ſm Theophilum ꝙ in eo ꝙ dicitur: et mundus ꝑ ipſũ factus eſt: Tollitur error Manichei· qui dixit malignum ſpũm conditorẽ mũdi. Deinde ponit ignorãcia diuine cognicõis: ⁊ mũd9 id eſt mundi amatores. qui propter mundi amoreꝫ dicti ſũt mũdus· quia ſm Aug. Si celum amas celum es· ſi terraꝫ amas terra es: eum non cognouit· Nota ꝙ ſi non fuit cognitũ diuinuꝫ verbum· non fuit ex ꝑte ipſi9 cum ipſe ſit vera lux omneꝫ hoĩeꝫ illuminans cũ etiam ipſe ſit in omni creatura· nec oporteat euꝫ querere a remotis. cum vlterius mundus ꝑ ipſum ſit cognit9 ⁊ conditus· ⁊ ideo ꝑ hunc effectum debuit creator vniuerſitatis intelligi· igitur tanta ignorancia fuit ex ꝑte hominum. qui dilexerunt magis tenebras q̃ʒ lucẽ Joh· 3· ideoqꝫ euanuerunt in cogitationibus ſuis· etenĩ obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: Aduerte etiam quante ſit ruditatis non cognoſcere tantuꝫ opificem et benefactorem· peccatum enim ingratitudinis eſt: beneſacientem non cognoſcere quod non tantum vicii. ſed beſtialitatis eſt et inſenſibilitatis

Tercia pars· D

Ercio cum dicit in propria venit: tangit humilitatiſ verbi incarnacõ· ⁊ q̃tuor facit euãgeliſta Primũ eniꝫ

pōnit iudeorum reprobationem. vnde dicit in propria id ē in gē
tem iudeorum venit. non vbi non erat. ſed qualiter non erat ſci
licet per aſſumptionē carnis. Nota ꝙ ꝑ propria verbi: poteſt in
telligi creatura mundi: que propria verbi eſt. eo ꝙ per nullū
niſi per ipſum ſit condita. in qua creatura verbum apparuit vi
ſibile. vel in propria ſpiritaliter: poſſunt intelligi iudei. qui nul
lum colebant deum alienum ad quos ſolos de chriſto facta fuit
repromiſſio. in quos venit verbum: carnem ex ipſis aſſumens
¶ Deinde ponitur iudeorum contemptus: ⁊ ſui: ſcilicet iu-
dei ex quibus ipſe erat: eum non receperunt. quia non credide
runt in illum. et tamen vt dicitur Actuū decimotertio Verbū
ſalutis huiuſmodi iudeis ſpecialiter miſſū eſt Nota ꝙ iudei nō
tantum peccauerunt in hoc. quia chriſtum non receperunt. verū
etiā quia illi contradixerunt. dicentes. Tu de teipſo teſtimoniū
perhibes teſtimonium tuum non eſt verum. Item eum blaſphe
marunt dicentes. Demonium habes. Johan. octauo. Item eū
a ſe abiecerunt. Act. decimotertio dicit Paulus eis. Quoniā ver
bū dei repellitis ecce conuertimur ad gentes. Exemplum habe-
mus de vnico filio patriſfamilias: quem vinee cultores eiecerūt
extra vineam. Math. viceſimo. Vinea autem iſta eſt domus iſ
rahel. vt dicitur Yſa. quinto. Rurſum eū occiderunt et ſuſpen
derunt in ligno. poſt oīa autē etiā diſcipulos de ſuis finibꝰ ex-
pulerunt. Act. decimotertō. Excitauerunt iudei ꝑſecutionem in
Paulum et Barnabam. et eiecerunt eos a finibus ſuis. Secun
de ponitur credentium adoptatio: quotquot autem: cuiuſcum-
ꝗ ſtatus. ſiue iudeus. aut gentilis. maſculus aut femina. quorū
numerus ſoli deo eſt cognitus: receperunt eum: ꝑ fidem et dile
ctionem: dedit eis poteſtatem. iſta poteſtas eſt gracia regenerati
onis ex aqua et ſpirituſancto. que nobis credentibus a chriſto
tradita eſt. qui baptizat in ſpirituſancto. vt dicitur Johan. i.
Quid autem faciat credētibus iſta virtus baptiſmi. ſubdit. filioſ
dei fieri: Facit ei credentes dei filios. actus enim baptiſmi eſt re
generatio. quoniam ſicut generatio terminatur ad eſſe. ita iſte
actus dat eſſe ſpirituale vnde regeneratio dici poteſt. Deīde o-
ſtendit quibus data ſit iſta poteſtas regeneratiōis: his qui cre
dunt in nomine eius: omnibus credentibus: ſi adulti ſunt pōt
dari baptiſmus. ſolis autem incredulis dari non debet. Deinde
oñdit drām iſtius natiuitatis a carnali dicens Qui ſcꝫ credenteſ
eo ꝙ filii dei ſunt: non ex ſanguinibus: per hoc intelligitur no
ſtre generationis miſeria: que eſt ex ſanguine: non ex volunta-
te: ex ꝯcupiſcentia: carnis: hic caro accipitur ſm glo. ꝑ femia

nec ex volũtate viri .i. talis natiuitas non ex viri concupiſcencia.
Vbi nota ꝙ quãquã aliquis natus ſit ex baptiſatis parentibus:
adhuc tamen expedit ſibi baptizari. quoniã talis natus eſt ex
concupiſcencia carnis et viri. ſed iſta regeneratio baptiſmi non
eſt hoc modo. ¶ Deinde oſtendit vnde ſit iſta natiuitas.
ſed ex deo nati ſunt: dicuntur tales naſci ex deo: non ꝙ ſint ex
diuina eſſencia. ſed diuina virtute. Nota ꝙ verbum diuinum ex
deo naſcitur. et fideles naſcuntur ex deo. ipſe enim eſt dei filius
et nos etiam ſumus dei filii. ſed proceſus magna vtriuſ natiui
tatis differencia eſt. et poſſunt haberi quin differencie ex v̄bis
Hilarii. vndecimo de trini. Primo quia criſtus eſt filius dei ꝓpri
etate generationis. nos vero adoptionis. Secunda eſt. quia nõ
ſemper nos ſumus filii. cum omnes naſcamur filii ire. Xp̄us au
tem ſemper erat filius. Tercia. quia chriſtus eſt verus filius. noſ
vero ſumus filii ſecundum ſimilitudinem. Quarta quia chriſtus
eſt vnicus filius. nos vero multi. Quinta quia chriſtus verbum
nihil aliud eſt ꝗ̄ filius. in nobis vero aliud eſt quod non perti-
net ad filiationem viz dei. Addit Aug. quinto libro de trinita
te. quia chriſtus non eſt tocius trinitatis filius ſed patris tantũ
nos vero ſumus tocius trinitatis filii. Vnde cum in oratione do
minica dicimus. pater noſter qui es in celis. nomine patris tota
trinitas intelligitur. ſcilicet pater et filius et ſpiritusſanctꝰ R
Tercio ponitur chriſti verbi incarnatio: Et verbum per quod
facta ſunt omnia: caro factum eſt. diuinum enim verbum ſecundũ
naturam diuinam non eſt factum. ſed genitum. ſcđm tamen car
nem aſſumptam: dicitur eſſe factũ. Attende ꝙ iſta factura que
verbum caro factum eſt. nihil maius vnꝗ̄ a deo factũ eſt. ea ei
que maximam repugnantiam habent: vnita ſunt in verbo. eſt
enim pura natura intelligibilis: caro vero ſenſibilis. Item v̄bũ
eſt vita eſſencialis: caro vero corruptibilis et mortalis. Rurſuſ
verbum eſt fontana lucis ſine tenebra: caro autem tenebroſe ca-
liginis plena. Et ideo hoc factum ē omnis nouitatis nouiſſimũ
oīs magnitudinis maximũ: oīs v̄tutis potentiſſimũ oīs mira
cōis mirabiliſſimũ ⁊ oīs pietatꝭ ſciſſi(m) S Nõ ꝙ ex h̄ ꝙ di
cit euangeliſta verbum caro factum eſt. tollitur error Maniche
oꝝ. qui dixerunt non veram ſed fantaſticam carnem habuiſſe:
Contra quos arguit Aug. li. q̄onũ. 83. dicens. Si fantaſma fu
erit chriſti corpꝰ: fefellit xp̄us. et ſi fallit veritas non eſt. xp̄s au
tem veritas eſt: non ergo fantaſma corpus. Secundus error fu
it Valentini qui dixit xp̄m corpus aſſumpſiſſe ſpirituale et cele
ſte: nihil de virgine aſſumpſiſſe: ſed per eam tranſiſſe velud a

q̃ per riuuȝ aut fiſtulam contra quod dicit aplus ad. Ro. i. Qui
factus eſt ei ex ſemine Dauid. Tercius error fuit arrianoruȝ. q̇
dixerunt criſtum veram naturam aſſumpſiſſe ſecundum carnem
ex virgine. ſed voluerunt ꝙ aſſumpſerit carnem ſine anima. q̇
bus obuiat Aug. contra felicianum dicens. Qd ſi chriſtus venit
ſaluare quod perierat. quia totus homo perierat. totum homīeȝ
ſuſcepit ſaluandum. carnem ſcilicet et animam. Quartus error
fuit Eutitis. qui dixit verbum carnem eſſe factum. quia aliquid
verbi in carnem mutatum eſt atqꝫ conuerſum Contra quod ar
guit Cirillus in epiſtola ad Johannem Anthiocenum. Quoni
am diuina natura manet: nec eſt capax mutatiōis atqꝫ conuer
ſionis vllius. Quintus error fuit Neſtorii. vt habetur in geſtis
Epheſini conſilii qui dixit Mariam ſolum hominem genuiſſe et
non deuȝ. atqꝫ diuiſit xp̄m in duas perſonas. hominis ſcȝ ⁊ dei
cui obuiat Cirillus in epiſtola ad monachos Egipti. quoniā ſi
diſtinctus eſſet Chriſtus in duas partes: tunc ea que ſunt hoīs
non conuenirent deo. nec dico ꝙ chriſtus ſeipſum exinaniuerit
accipiendo formam ſerui. quoniam vt dicit Auguſtinus cōtra
Felicianum. Sicut in vno homine. aliud anima. aliud vero cor-
pus eſt. vnus tamen homo eſt ſic et in mediatore dei ⁊ hominiſ
aliud eſt dei filius: et aliud hominis filius. vnus tamen ex vtro
qꝫ eſt. ¶ Sed diceret aliquis ſi euangeliſta dicens verbū
caro factum eſt: voluit intelligere verbum eſſe humanatuȝ cur n̄
dixit verbum factum eſt homo: vt totum ſignaret aut ſi voluit
partem ſolum. cur non expreſſit de anima que nobilioꝛ eſt car-
ne: vt diceret. verbum anima factū eſt. Dico ꝙ per ſynodochē
nomine carnis que ē pars hominis: totus homo ſignat̄ et itel-
ligitur. noluit tamen euangeliſta totum nominare ſed partem
quia fortaſſis voluit oſtendere ſingularem et maximā vnioneȝ
verbi ad hominem que tanta ē vt non ſolum verbum ſit homo
et homo verbum. ſed etiam ſeparatis partibus hominis. carne
ſcȝ et aīma: ē vnaqueqꝫ pertinens. et quelibet pars ē verbuȝ
vnde in paſſione criſti cum ſeparata fuerat anima a corpore ver
buȝ tn̄ inſeparabile erat ab vtroqꝫ: ita ꝙ verbū erat caro. ⁊ ca
ro verbum. atqꝫ verbum erat anima. et anima verbum Ad ſe-
cundam queſtioneȝ reſpondeo ꝙ licet anima nobilioꝛ ſit carne
vn̄ ec̄ v̇buȝ nō aſſūpſit imediate carnē. ſȝ mediāte aīa tn̄ nō di-
xit euangeliſta verbū factū eſt aīa. Et hoc propter tria. Primo
qꝛ oīs factura denoīāda ē ab vltio qḋ fit. ⁊ qꝛ vltīa vnio v̇bi
fuit ad carnē quā mediāte aīa aſſumpſit. ideo dicit̄ v̇bū caro fa
ctum ē. Scḋo qꝛ aīa eſt cōe nomen cuiuſcunqꝫ viuenti caro autem

proprie dicitur de corpore hominis. carnes enim ſunt aliorum
animalium. et quia non aſſumpſit communia omnibus aīalibꝰ
ſꝫ ↄuenientia homini. ideo dixit verbum caro factum. Tertia vt
maiorem verbi humilitatem oſtenderet chriſtus. quia verbuꝫ ē
vita. anima etiam eſt vita viuentium. ideo enim non dixit euā
geliſta verbum factum eſt anima ne aliquis crederet ipſum ver-
bum in chriſto ſe habuiſſe loco anime viuificantis corpꝰ quem-
admodum Appollinaris aſſerit cuius erroris inſaniam Augu-
li. 83. q̄onum. et Leo papa in epiſtola ad Paleſtinos ſufficien
tiſſime reprobat. V Quarto ponitur verbi conuerſatio
et habitabit in nobis. id eſt in medio noſtrum. ſecundum enim
diuinitatis ſubſtantiam eſt in omni creatura. ſed quia caro factū
eſt. in terris viſus. et cum hominibus conuerſatus eſt. Baru.
tertio. Quinto ponitur glorie verbi reuelatio: ⁊ vidimus: pri-
ma Johannis primo. vidimus oculis noſtris et perſpeximus:
et manus noſtre contrectauerunt de verbo vite: gloriam eius:
id eſt maieſtatem glorioſam diuinitatis. Nota ꝙ gloriam ver
bi cognouerunt diſcipuli in ſapiencia doctrine in mirabili opere
in transfiguratione. in reſurrectione. in aſcenſione in miſſione ſā
cti ſpiritus. Deinde ponitur diſtinctio glorie verbi a gloria alio
rum ſanctorum. quia non fuit gloria ipſiꝰ ſic̄ gl'a cuiuſq; ſancti:
ſed ſupple nos vidimus gloriam eius eſſe gloriam: quaſi vni-
geniti a patre: magis enim glorificat vnigenitum filiuꝫ q̄ꝫ quē
cunq; alium ſuum amicum: vel familiarem. Nota ꝙ ex hoc oſtē
ditur equalem eſſe gloriam patris ⁊ verbi. naturale eniꝫ ē vt
pater det filio quicquid penes ſe eſt glorioſum. et ſi vnicum fili
um habet tunc totum illi tribuit. et quia verbum eſt filius vni-
cus patris. ideo gloria eius eſt ſicut vnigeniti cui totum datur
Nota etiam ꝙ in diuinis non eſt niſi vnus genitus. ſiue vnus
filius. nec deus pater alium filium generare poteſt. ſed nec ipſe
filius generat. aut ſpiritusſanctus. pater quidem alium genera
re non poteſt. quia genitum in diuinis eſt verbum. vt ſupra di
ctum eſt. ſed de ratione diuini eſt. vt ſit de tota ſciencia. et tota
patris intelligencia. alioquin chriſtus non eſſet perfectū verbuꝫ
ſed quod eſt ex toto aliquo non eſt multiplicabile: verbum igi
tur vnigenitum eſt Item nec filius generare poteſt nec ſpirituſ
ſanctus: cuius ratio eſt. quia filius et ſpirituſſanctus illam ean-
dem virtutem et naturaꝫ quam habet pater habent ipſi. ſed ip
ſa exiſtens in patre intelligitur exiuiſſe in actum generationis to
talem. ad quod quidem ſe poteſt extendere. ergo in ipſo filio
et ſpiritusſancto exiſtens non poteſt generare. X Deinde

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

commendat verbum caro: et vidimus: ſupple hec verbum: ple
num gracie: non habuit partem gracie. ſed in ipſo fuit gracia:
Ecclesiaſt. 24. In me omnis gracia vite et veritatis. Nota ꝙ
verbum dicitur plenum gracia. quia vt dicit Auguſtin9 i En-
che. Meritis precedentibus ex quo conceptus eſt. fuit in eo diui
nitas implens omne verbum et vnita ſibi inſeparabiliter vnita
te perſone. vt ille homo filius diceretur ex cuius plenitudine re
dundat in nos gracia. quia de plenitudine e9 nos omnes ac-
cepimuus. quoniam a capite redundat virtus in membris De
inde tangit plenitudinem verbi: et veritatis chriſtus eſt ipſa ve
ritas: et omnia figurata in lege ipſe verificauit. vnde dicit glo:
Xpus eſt plenus veritate. quia ſic olim predictum eſt. modo ē
exhibitum. vt ſcilicet deus ſit in homine implens eum omni bo
no: et per eum ſuos. Plurima iam de miſterio deitatis et incar
natione verbi eadem verba formante interius. ſtilo deſcripſim9
nihil tamen eius immenſitate dignum ad quam creature nō po
teſt fragilitas attingere. Vnde legitur ꝙ beatus Auguſtin9 di
uinitatis verbi conſideranti maieſtatem. apparuit paruulus pu
er in littore maris. qui cum teſta nucis hauriebat de maria aq̄m
et fundebat in foueam paruam quaꝫ manu fecerat in arena: Ce
pit ſanctus ille cogitare quidnam ageret paruulus. et interro-
gauit quid ſibi vellet. reſpondit ille. cupio aquam fluminis to
tam hac teſta in foueam mittere: ſubriſit ille puerilem animum.
oſtendens quadruplicem rei impoſſibilitatem. aquam enim ma
ris dixit infinitam eſſe. foueam finite capacitatis. teſtaꝫ nucis im
proporcionatam operi. vitamq; mortalem vt ante deficeret q̄m
ceptum impleret et tu inquit paruulus. quomodo vis infinitū
pelagus diuine ſubſtancie perquirere humanis reb9. qui habes
intelligenciam parue capacitatis. et tendis ad mortem et hisdi
ctis diſparuit. Sed licet hoc infinituꝫ comprehendē non poſſim9
iuxta ꝯſiliū Hilarii. ꝓficimus pie ſeq̄ndo īfinita. ℣ Cū hoc
autem ꝙ iſta verba euangeliſte ſunt altiſſime intelligencie hn̄t
etiam magnam efficatiaꝫ ⁊ precipue illud quod ibi dicitur ver
bum caro factum eſt. vnde inoleuit conſuetudo laudabilis ꝙ i fi
ne cuiuſlibet miſſe hoc euangelium fidelibus legatur. De effica
cia eius tria breuiter recito. In britania fuerunt duo demoniaci
ambo mendicantes. inuidit aūt alt̄ alteri. eo ꝙ plus ei daret̄. et
clam ſacerdotem vnū vocauit. et dixit illi. Si feceris illud quod
tibi dixero. ſcilicet vt euangelium illud. In principio erat ver-
bum. legas in aure ſocii mei vſq; ad finem me tamen n̄ audiēte
ꝓ certo fugabit̄ ab ipō demoniū. intelligēs aūt ſacerdos verſuciam

demonis vtrunq3 liberare propoſuit. et incipiens alte illud euā
gelium legere cum diceret. verbum caro factum eſt. ſtati eiulātes
demones exierunt. et illi ambo liberati ſunt. Item narratur ali
ud huic ſimile ꝙ dyabolus cuidam ſancto viro dixit eſſe quod
dam verbum euangelii valde tremendum demonibus. qui in-
t̃rogatus qd̉ illd̉ eēt noluit ſibi dicere. vbi at̃ ille ml'tas auctori
tates ibid̉ euāgelicas ꝑduceret ī mediū. dyabolus ad ſingulas
rn̄debat: non eſt hoc quod valde formido. tandē interroga tꝰ
times ne verbum caro factum eſt. ſubito cum clamore nimio di
ſparuit Item ego audiui aliquando fratrem Thadeum de Man-
tua referentem de quodam ſanctiſſimo abbate regionis illiꝰ. qui
die q̈daz ī meridie cū vno clerico ꝓpriū viridariū igreſſus vidit
mulierem quandam a remotis venientez ſibi obuiā. que ornata
erat precioſitate veſtimentorum mirabili. Tunc abbas turbatꝰ
concomitantem ſibi clericum ſciſcitatus eſt vnde mulier ſic mag
nifica habitus clauſtrum et viridarium concluſum foſſis et mu-
ro ingreſſa fuerit. Quo non reſpondente fixit abbas gradum et
appropinquantem ad ſe mulierem non ſalutauit: ſed admirans
illius aſpectum interrogauit vnde ⁊ ad quid ſolitaria loca ſola
ipſa intraſſet. Ego inquit illa ad hoc huc veni vt mecum ꝑga-
tis. Timuit abbas mulieris audaciam. et dixit non licere ſibi ta
le conſortium. illa vero ſtatiz reſpondit: expedit quod et neceſ
ſarium eſt vt omni cura poſtpoſita veniatis mecum ad locuz ad
quem vos ducere cupio. tremefactus autem abbas cognouit eē
demonem et cum neſciret quid reſpondere deberet. aut agere. il
la apprehenſa lacinia veſtimenti eius volebat eum ducere. Tunc
abbas nimio pauore perterritus. eleuata manu ſignauit ſe di-
cens: verbum cara factum eſt: et habitabit in nobis. Demō au-
tem percuſſit manum abbatis. et diſparuit cum clamore ⁊ grā
di ſtrepitu. ita vt videretur ipſum clauſtrum: et tota illa regio
in abiſſum demergi. Manus autem abbatis quam dyabolus ꝑ
cuſſerat facta eſt nigra velut carbo. Poſt multos autem dies. cū
dictus abbas ſue ſalutis īmemor non corrigeret vitam ſed laſci
uiens operi carnis īcenderet. in camera ſua clamans a demone
terribiliter tractus ac verberatus. nullo ſibi de familia potente
ferre auxilium: q̈ꝫdiu infelicem emiſit ſpiritum. Inuentuſq3 ē ſu
per pauimento mortuus. dilaiato corpore et veſtibus. Nota qꝫ
de hoc euangelio Johannis. dicit beatus Auguſtinus ſeptimo
libro confeſſionum ꝙ in quibuſdam libris platonicorum inueit
totam ſentenciam. ſed tamen ꝙ verbum caro factum eſt et habi
tabit ī nobis. hoc ibi n̄ iuenit. nā ⁊ ipſe idem phs ꝙ ſacramētū

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

haberet dicta clauſula nec ſuſpicari quidem poterat: quoniam
deus hoc abſcondit a ſapientibus et prudentibus: et reuelauit
paruulis. Rogemus ergo deum ꝛc.

In die ſancti Stepani prothomartiris Prima pars: Sermonis duodecimi.

Dicebat Jheſus turbis iudeorum et principibus
ſacerdotum. Ecce ego mitto ad vos prophetas
et ſapientes et ſcribas ꝛc. Math. viceſimotercō
Prima pars huius euangelii habetur Luce vn-
decimo. reſiduum vero vſqꝫ ad finem ponitur
13° eiuſdem. Cum alicui principi fuerit rebellis aliqua gens aut
natio ſui principatus. primo ad eam reuocandam dirigit baro-
nes: ſeruos et legatos. que ſi ad pacis concordiam non redie-
rit vaſtationem comminatur et penam. quia vero iudeorum na-
tio diuino principatui ſemper reſtitit. ideo domin9 ad eam con-
uertendam miſit prophetas cui tamen in malicia perduranti cō-
minatur temporalem penam et eternam. vnus vero baronum
qui ad hoc miſſus eſt. fuit glorioſus prothomartir Stephanus
cuius hodie natalicia celebrantur In hedierno euangelio vbi a-
gitur de vocatione gentis iudaice tria tanguntur. Primum eſt
iudaice gentis peruerſitas et nequicia. Secundum eſt obſtinate
mentis aduerſitas et duricia. ibi. Hieruſalem hieruſalem. Ter-
cium eſt pene ſubſequentis calamitas et miſeria ibi: ecce relique-
tur vobis: Bene autem magna eſt peruerſitas et nequicia gē-
tis illius. quoniam vt dicit prima pars euangelii. eos occiderunt
qui propter ipſorum conuerſionem fuerant miſſi. in qua parte
q̄tuor ponuntur. A Primū eſt ſanctoꝝ deſtinatio: cū di-
cit: dicebat Jheſus turbis iudeorum: congregatio iudeoꝝ tur-
ba dicitur. quia turbulenta erat contra chriſtuꝫ Pſalmiſta. tur-
bati ſunt et moti ſunt ſicut ebrius. per hoc etiam intelligit lay-
cos: ⁊ principibus ſacerdotum. per hoc tangit clericos. clericis
enim loquebatur et laicis. vt ad penitenciam reuocaret: ecce e-
go mitto ad vos: rebelles et incredulos. Nota ꝙ chriſti officiū
eſt mittere. tum quia miſſus fuit a patre. Johānis vltimo Sicut
miſit me pater et ego mitto vos. tum etiam quia chriſtus ē dei
ſapiencia ad quem pertinet mittere ſapientes in munduꝫ. vnde
Luce vndecimo. Sapiencia dei dixit. mittaꝫ ad illos prophetas
et apoſtolos. B Deinde ponitur nuncioꝝ triplex digni-
tas: ⁊ ꝓphetas. 4. Regū. 17. miſi ad vos in manu ſeruoꝝ meoꝝ